

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

Pavel Blecharz

**Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. -20.
století**

(Přechod od lokálních placů k masovému sportu)

(Bakalářská diplomová práce)

Vedoucí práce: doc. Mgr. Lukáš Fasora Ph.D.

2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Datum:

Podpis:

Poděkování:

Děkuji doc.Mgr. Lukášovi Fasorovi Ph.D za vedení práce a podněty, které mi poskytoval po dobu zpracovávání tématu. Dále bych chtěl poděkovat svým rodičům a své rodině za jejich trpělivost a podporu.

Obsah:

Úvod.....	5
1. Vznik moderního fotbalu a impulsy z britských ostrovů.....	8
1.1 První zmínky o vzniku kopané na britských ostrovech, tradiční kopaná.....	9
1.2 Vytváření moderní fotbalové kultury v Anglii a Skotsku, rozvoj sportu u dělnické třídy, předěl mezi tradiční a moderní kopanou.	11
1.3 Rozvoj zájmu o kopanou na britských ostrovech a vznik fotbalových pravidel.....	13
1.4 Založení Fotbalové asociace a profesionalizace kopané na britských ostrovech, export fotbalu do všech koutů světa.....	15
2. Sport v Českých zemích do roku 1848.....	17
2.1 Sport v Českých zemích po roce 1848.....	19
2.1.1 Rozkol ve filozofii mezi tělovýchovným a sportovním směrem sportu.....	19
2.1.2 Vznik prvních sportovních klubů v Čechách, první pokusy sportovních klubů provozovat kopanou.....	21
2.2 První izolované pokusy o to sehrát utkání kopané v Čechách	25
2.3 Společnost a kopaná, plácky, rivalita pražských sídlišť	25
3. Důležité okamžiky pro popularizaci kopané ve společnosti.....	27
3.1 Vznik prvních fotbalových klubů v Čechách. Rivalita Sparty a Slavií a rozkol mezi Čechy a Němci.....	29
3.1.1 Německá kopaná v Čechách	31
3.1.2 Rozkol v české a německé kopané.....	32
3.2 Pokus o vznik první fotbalové unie v Čechách, ojedinělé kontakty se zahraničím	34
3.3 Nárůst zájmu o kopanou mezi diváky, přechod z plácků na hřiště.....	36
4. Kopaná na počátku 20.století.....	38
4.1.1 Pokusy o to založit jednotný fotbalový svaz v Čechách.....	39
4.1.2 Rozkol Slavií a ČSF, období chaosu, nalezení smíru.....	40
4.2 Kopaná mimo Prahu na počátku 20.století.....	42
4.3. Vývoj kultury kopané do vypuknutí 1.světové války.....	44
5. Závěr.....	46
Seznam použitých pramenů a literatury.....	49

Úvod

Fotbal patří v dnešní době k celosvětově nejrozšířenějším sportům. Stal se z něj kulturní fenomén a my ho ve 21. století můžeme jako diváci sledovat na velkých stadiónech nebo také v přímých přenosech v televizi z domova. Světové kluby jako Barcelona, Manchester United, Real Madrid etc. baví stovky miliónů diváků po celém světě a hvězdy jako Messi a Cristiano Ronaldo jsou světovými hvězdami a pobírají astronomické honoráře.

Rovněž také české kluby jako AC Sparta Praha, SK Slavia Praha či Viktoria Plzeň jsou pevnou součástí evropského fotbalu a denně baví milióny diváků na stadiónech a hráči těchto klubů jsou celospolečensky známými osobnostmi. Téma práce jsem si zvolil proto, že mám k fotbalu velmi blízko. Dříve jsem kopanou aktivně hrál a zajímám se o ni dodnes.

Ve své práci si stanovuji za cíl objasnit, jak se vůbec fotbalová kultura v Čechách vytvořila a odkud čerpala inspiraci pro svůj vznik. Práce přináší nový ucelený rozbor kultury kopané v Čechách a to zejména v Praze na přelomu 20.století. Ve své analýze se snažím popsat jak byla ve společnosti kopaná reflektována a kým byla v Čechách vytvářena. Analyticky vysvětlím hlavní rozdíly mezi tělovýchovnou a sportovní větví sportu. Popíšu kulturní a nacionální problémy, které rozvoj kopané zpomalovaly.

Stěžejní část textu věnuji momentům klíčovým pro popularizaci kopané v Čechách a přechodu několika málo nadšenců kopané z malých lokálních "plácků" na pražských sídlištích až na hřiště pro několik tisíc platících diváků. Do své práce zařazuji analýzu kopané na britských ostrovech pro lepší pochopení souvislostí podobných s vývojem kopané v Čechách.

Nastíním rivalitu mezi jednotlivými sídlišti a později také rivalitu klubů. Neopomím zmínit, jak se do nestranného sportu prolínají politické národnostní spory mezi Čechy a pražskými Němci v monarchii. Němci jako kulturní hybatelé u nás fotbal zavedli a měli daleko lepší finanční podmínky a lepší síť kontaktů. Na počátku století se aktivně zasazovali o bojkot české kopané na mezinárodní scéně.

Kulturní dějiny kopané jsou v zahraničí především na britských ostrovech a ve Francii poměrně dobře zpracované. Z kvalitních studií můžeme jmenovat práci

Matthewa L. McDowella , který se ve své práci *A Cultural History of Association Football in Scotland (1865-1902)* věnuje vytvoření fotbalové kultury ve Skotsku potažmo v Anglii. Tuto práci ve své studii využívám pro pochopení smýšlení o kopané v dané době. Spoustu informací lze částečně vztáhnout i na kulturu v Praze. Hlavní myšlenky práce směřují na to, jak se kopaná odrážela do každodenního života britské střední třídy, která si skrze ni utvářela svoji identitu. Podobné prvky můžeme hledat na pražských sídlištích.

Z francouzského bádání lze jmenovat práci Geoffa Hare, který se ve své práci *Football in France: A Cultural History (Global Sport Cultures)* věnuje vzniku fotbalové kultury ve Francii a jejímu vlivu na společnost.

Ve své analýze britské fotbalové kultury se opírám především o práci uznávaného anglického historika Percy M. Younga, který ve své studii *A history of British football* popisuje vznik sportu a vytváření moderní fotbalové kultury na britských ostrovech.

Pro kulturní analýzu českého sportu a tělovýchovy využívám především práci historiků Jiřího Kössla, Jan Štumbauera, Marka Waice, kteří se věnují kulturním dějinám tělovýchovy u nás a nejlépe mi jejich práce pomohla pochopit vztah tělovýchovy ke sportu. Pro pochopení vývoje sportu používám souhrnnou práci Jána Grexi-Dějiny sportu, která podle mého názoru vystihuje podstatné okamžiky vzniku moderního sportu.

V českém prostředí zpracování kulturních dějin kopané zcela chybí. Nejblíže se tomuto tématu přibližuje Miroslav Jenšík, který se ve své práci *Kronika českého fotbalu* věnuje detailně vzniku kopané v Čechách, kromě pouhého popsání fotbalových výsledků se věnuje okrajově i dopadu kopané na společnost a přesahuje až do kulturní roviny.

Pro svoje účely čerpám z nejvýznamnějšího zpracování dějin české kopané, které sepsal uznávaný historik kopané Karel Petrů ve své práci *Dějiny československé kopané*. Dále se ve své studii opírám o znalce české kopané Jindřicha Horáka a jeho *Encyklopedii našeho fotbalu*, která shrnuje všechny důležité události historie fotbalu a je dobrým vodítkem pro vytvoření časové osy sledu událostí.

Historie kopané v období přelomu století nemá dostatek archivních materiálů až do konsolidace ČSF v roce 1906. Své hlavní postřehy čerpám ze spolkového katastru, který obsahuje dokumentaci ze schůzí představenstev, stanovy a jiné dokumenty

sportovních klubů Sparta, Slavia, Regatta, DFC a dalších spolků a je součástí Archivu hlavního města Prahy.

Opírám se především o dobové písemné zmínky cyklistických, veslařských, atletických klubů uvedených v literatuře. Dále využívám dobové zmínky tisku Cyklista, Sport a hry, Národní listy.

Vzhledem k velkému nedostatku archivních materiálů v tomto časovém období čerpám informace z vyprávění dobových pamětníků, například Josefa Rösslera-Ořovského, které jsou uvedené v již zmíněném díle Karla Petrů. Úkolem mé práce není jenom chronologický popis událostí a výpis výsledků, ale pokusím se z hrubých informací vytvořit určitou chronologickou myšlenkovou mapu, abych nastínil rozvoj fotbalové kultury v Čechách.

1. Vznik moderního fotbalu a impulsy z britských ostrovů

Počátky moderního fotbalu dala světu Anglie společně s dalšími zeměmi z britských ostrovů někdy na přelomu 18. a 19. století. Historie pohybových aktivit příbuzných kopané však sahá někdy do období třetího tisíciletí p.n.l. Lokálně si vznik fotbalu nárokují státy z oblasti starověké Číny a starověkého Egypta.

Mnoho kultur a civilizací se snaží si vznik tohoto sportu přivlastnit, ale nelze určit přesně, kdo je opravdovým "vynálezcem" tohoto míčového sportu. Různé podoby předchůdců moderního fotbalu můžeme najít ve všemožných kulturách od starověké Číny, Egypta, Řecka, Říma, Gallie přes středověké britské ostrovy až po italskou renesanci v podobě hry zvané „Calcio“.¹

Dokonce i v Čechách bychom mohli naleznout ojedinělé písemné zmínky o existenci potencionálních předchůdců kopané či jiných míčových sportů v podobě zpráv Hynka Krabice z Veitmile a Jana Ámose Komenského.²

Předmětem mé práce však není zevrubně pitvat historii vzniku kopané a všech jejích variací, ale spíše se zaměřit na její moderní podobu - sport s přesně danými pravidly zasazený do organizačních struktur fotbalové asociace.

Upřímně řečeno, zmíněné příbuzné "sporty" mají s moderní kopanou jen málo společného a musíme je brát s obrovskou rezervou. Hlavním cílem mé práce je přiblížit kulturní rozměr kopané a její vliv na společnost konce 19. století. Kopaná se v tomto a ve dvou stoletích následujících rozrostla do gigantických rozměrů.

Přestože kopaná byla na britských ostrovech oblíbenou aktivitou běžného lidu již od středověku, její moderní podoba se začala vytvářet až v polovině 19. století s přechodem ke kapitalismu. Z Britských ostrovů se šířila do celého světa a až ke konci zmíněného století přes Evropu do Čech. Pochopení vzniku fotbalové kultury nelze objasnit bez popsání klíčových okamžiků a událostí, které napomohly jejímu vzniku a jež se pokusím vystihnout v podkapitolách níže.

¹ Jenšík, Miloslav- Macků, Jiří: Kronika českého fotbalu. Praha 1997, str. 9.

² Tamtéž str.9-12.

1.1 První zmínky o vzniku kopané na britských ostrovech, tradiční kopaná.

Jak jsem již zmínil, počátky kopané můžeme hledat na britských ostrovech již ve středověku. Vývoj moderní kopané na těchto ostrovech si prošel dlouhým procesem. Krátké písemné zmínky o fotbalu se začaly objevovat na počátku 18.století, a to především v oblasti Anglie, Skotska, Irska a Walesu.

Již v roce 1766 je anglicky nazývaná hra "football" zařazena na seznam povolených her na škole v Etonu.³ V tomto období až do dvacátých let 19.století byla hlavním patronem sportu v Anglii lokální šlechta, která sponzorovala jeho rozvoj a poskytovala zázemí pro jeho realizaci.⁴

Na přelomu 18. a 19. století se fotbalu začínají věnovat i ve školním prostředí a jsou k dispozici první zmínky o fotbalových utkáních z Boltonu⁵ a v roce 1793 mezi Sheffieldem a Nortonem.⁶ V tomto období se jednalo o hru na bázi souboje klanu proti klanu bez jasných pravidel, a nebyl předem stanoven počet hráčů ani délka utkání. Mnohdy byli hráči během utkání obměňováni a někdy, pokud byl výsledek nerozhodný, se hrálo i několik dní v kuse.⁷ Nezřídka tato utkání přerostla v hromadnou potyčku a šarvátku, jejímž výsledkem byla lehká i těžká zranění. Byla zde i utkání, která končila smrtí některých z hráčů⁸.

Nejslavnější historická utkání proběhla ve Skotsku v roce 1815 v lese Ettrick Forest v oblasti Carterhaugh mezi muži ze Selkirku a Yarrow. Utkání byla pořádána pod záštitou slavného spisovatele Sira Waltera Scotta a přihlíželo jim podle písemných zpráv až 2000 diváků, z nichž velké procento pocházelo z několik mil vzdáleného okolí a podstatná část byla šlechtického původu.⁹

³ Tamtéž str. 9-15.

⁴ Harvey, Adrian: Beginnings of a commercial sporting culture in Britain 1793-1850, London 2004, str.2.

⁵ Procházka, Karel: Fotbal to je hra. Praha 1987, str. 37.

⁶ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.57.

⁷ tamtéž str.58.

⁸ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.58.

⁹ Tamtéž str.59.

První zápas trval zhruba 90 minut a vyhráli jej muži z Shelkirku, druhý zápas trval dvojnásobně a vyhráli jej muži z Yarrow, celá tahle událost byla slavně zaznamenána v Ediboroughském Journalu a jednalo se o celospolečenskou kulturní událost.¹⁰

¹⁰ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.59.

1.2 Vytváření moderní fotbalové kultury v Anglii a Skotsku, rozvoj sportu u dělnické třídy, předěl mezi tradiční a moderní kopanou.

Po roce 1815 až do konce čtyřicátých let 19.století kopaná stagnovala a byla v dočasném útlumu.¹¹ Anglie zaznamenala velké ekonomické a společenské změny vlivem silné industrializace po Napoleonských válkách.

Změna ekonomických poměrů a přechod k industrializaci znamenala pro skladbu obyvatelstva podstatné změny. Velké procento obyvatel pracujících dříve v agrikultuře přicházelo do měst pracovat v továrnách. Dělníci, jež pracovali dlouhé hodiny a žili v pracovních koloniích, byli odtrženi od tradičních volnočasových aktivit či sportů a nacházeli hlavní způsob rekreace po práci v alkoholu.¹²

Na změny britských politických poměrů reagovala šlechta poměrně necitlivě. Snažila se prosazovat konzervativní evangelickou morálku, vracela se k tradičním sportům a omezila sponzorování rekreace pro pracující třídu. Proto byla tradiční kopaná mezi zmíněnými lety v dočasném útlumu, jelikož byla považována za aktivitu nečistou a byla dělníkům ve městech zakazována.¹³

Ke zlepšení společenských podmínek pro sport v Británii přispělo až vydání Factory Act v roce 1847,¹⁴ které osvobodilo pracující třídu od celodenní práce v soboty a omezilo délku pracovní doby dětí a dospělých v továrnách na maximálně 10 hodin denně. Tento zdánlivě obyčejný krok uvolnil prostor pro rozvoj nových odvětví života. Obyčejní lidé měli více času, mohli více cestovat a rozvíjet své volnočasové aktivity. Pro rekreaci se vytvářely nové parky, železnice, organizovaly se výstavy a rozvíjel se sport, ke kterému kopaná patřila.¹⁵

Zástupci nově sílící střední třídy a ctihodní zástupci dělnické třídy stáli proti konzervativním názorům šlechty a chtěli dělnickou třídu kulturně vychovávat a

¹¹ McDowell Matthew, L.: A cultural history of association football in Scotland. New York 2013, str. 3-31.

¹² Harvey, Adrian: Beginnings of a commercial sporting culture in Britain 1793-1850, London 2004, str.2-5.

¹³ tamtéž str.2-5.

¹⁴ tamtéž str.58-62.

¹⁵ McDowell Matthew, L.: A cultural history of association football in Scotland. New York 2013, str.3-28.

nasměřovat k racionálnímu způsobu rekreace. Proto se snažili sport s přesně danými pravidly prosadit do veřejných škol.¹⁶ A byl to právě element výchovy ve školách a pravidla, která oddělila tradiční a moderní kopanou.

Tradiční kopanou lze popsat jako divoký, nespoutaný boj mezi dvěma stranami bez omezeného počtu hráčů o to dostat míč na vyznačené místo. Naproti tomu moderní kopanou můžeme označit za dovednostní sport. Z této teze můžeme považovat fotbalová pravidla za pomyslnou dělící čáru mezi tradičním a moderním fotbalem.¹⁷

¹⁶ Harvey, Adrian: Beginnings of a commercial sporting culture in Britain 1793-1850, London 2004, str.2-5.

¹⁷ tamtéž str. 2-8.

1.3 Rozvoj zájmu o kopanou na britských ostrovech a vznik fotbalových pravidel

Právě sílící střední třída byla hlavním misionářem nových sportů v polovině 19.století. Kopaná žila po dlouhou dobu ve stínu populárnějších sportů, např. kriketu, dostihů, veslování, boxu etc..¹⁸ V popředí zájmu dělnické třídy stály sportovní aktivity pochybné reputace např. kohoutí a psí zápasy, pouliční rvačky. Po roce 1815 nastalo zvyšování společenského zájmu o sport na britských ostrovech, vznikaly první sportovní magazíny, například The sporting magazine, které zobrazovaly sportovce jako významné osobnosti a přinášely informace a fotky z významných událostí.¹⁹ Dalším prvkem, který sport rozvíjel do podoby masové zábavy bylo sportovní sázení. Sázel se na závody koní, boxové zápasy, psí a kohoutí zápasy a pouliční bitky. Tento prvek přispěl také k profesionalizaci sportu.²⁰

Jak jsem již naznačil, základním předpokladem pro vznik moderní kopané bylo teprve zavedení pravidel. K rozvoji pravidel podstatně přispělo vysokoškolské prostředí a školské prostředí všeobecně. A byla to právě pravidla, jež byla po dlouhou dobu jednou z hlavních příčin nesouladu v nově vznikajícím sportu.

Šlo především o vymezení, jestli lze hrát při kontaktu s balónem rukou či nikoliv.²¹ První náznaky organizovaného sportu se objevují ve čtyřicátých letech 19.století na univerzitě v Cambridge, ale první fyzicky natištěná pravidla se datují až do roku 1848 pod názvem Cambridge rules, jež byla podepsána ve městě Cambridge zástupci univerzit a škol z Harrow, Rugby, Etonu, Winchesteru a Shewsbury.²²

Tato pravidla se věnovala především základním prvkům hry a sloužila hlavně k meziuniverzitním zápasům. Vymezovala například odkud se balón rozehrává nebo co se považuje za gól. Pravidla se však promíchávala s jiným druhem sportu, který známe v dnešní podobě jako rugby.²³

Koncem padesátých let 19. století začaly vznikat v Anglii první fotbalové kluby. Mezi nejstarší fotbalové kluby patří Sheffield Football Club založený 24.října roku

¹⁸ Harvey, Adrian: Beginnings of a commercial sporting culture in Britain 1793-1850, London 2004, str.2-5.

¹⁹ tamtéž s.50-55.

²⁰ tamtéž 53.-55.

²¹ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, s.68-71.

²² Jenšík, Miloslav- Macků, Jiří: Kronika českého fotbalu. Praha 1997, str. 9.

²³ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, s.76.

1857, jehož zástupci pocházeli původem ze střední třídy z řad obchodních magnátů, obchodníků a právníků.²⁴

Sheffield si zachoval své historicky silné postavení při vytváření fotbalové kultury a v roce 1857 byly vydány The Sheffield Rules, které upravovaly například oblečení hráčů a povolovaly hráčům hru rukou. Hraní rukou bylo hlavním problémem až do 70 let.²⁵ Na The Sheffield Rules navázal J.C. Thring, asistent rektora Uppinghamské školy, který vydal pravidla upravená pro školní zápasy zvaná Rules of the simplest game. Tato pravidla byla později několikrát modifikována. Obsahem značně omezovala hru rukou a směřovala sport více ke hře nohama.²⁶ The Cambridge Universities rules byla další ze série pravidel, které přibližovaly kopanou k modernímu pojetí.²⁷

²⁴ tamtéž, s.77.

²⁵ Jenšík, Miloslav- Macků, Jiří: Kronika českého fotbalu. Praha 1997, str. 9.

²⁶ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.80.

²⁷ tamtéž str.80.

1.4. Založení Fotbalové asociace a profesionalizace kopané na britských ostrovech, export fotbalu do všech koutů světa

Nedůležitějším okamžikem pro vývoj moderní kopané bylo 26. října 1863 založení The Football Association (FA), první fotbalové asociace na světě. Tato asociace byla založena v Londýně zástupci klubů za účelem dalšího rozvoje tohoto sportu.²⁸ Na konci roku 1863 FA vydala pravidla, která byla v 8 z 13 bodů slučitelná s pravidly rugby, ale ve zbylých 5 bodech se lišila. To způsobilo rozkol v rámci asociace, jelikož někteří zástupci se nechtěli smířit se směrem, kterým se kopaná ubírala.

Tento rozkol trval 8 let a teprve až v roce 1871 došlo k vydělení samostatné Rugby Football Union a vzniku odlišného druhu sportu.²⁹ Od té doby existují dva druhy fotbalových pravidel: "asociační" omezující hru rukou vyjma brankáře a rugby, které hru rukou ve svých pravidlech povoluje.³⁰ Proto můžeme za první fotbalový klub považovat teprve až Forest Football Club založený v roce 1859 okruhem lidí spojených se školou v Harrow. Tento klub se později přejmenoval na FC Wanderers.³¹

Centrem fotbalu se staly lokality poblíž Harrow, Sheffieldu, Londýna a Nottinghamu. V průběhu 60. až 70. let vzniklo několik desítek fotbalových klubů, které v sobě nesly kontinuitu z dávných dob, ale byly vytvářeny lidmi z moderní střední třídy za účelem sociální a výchovné funkce.³² Vývoj kopané nabral v tomto období prudký spád. Rád bych zde krátce zmínil několik dalších událostí důležitých pro rozvoj kopané.

V roce 1867 byl založen první profesionální klub ve Skotsku - Glasgow Queens Park. O tři roky později proběhlo první mezistátní utkání mezi Anglií a Skotskem. Tato utkání se posléze stala tradicí a byla pravidelně opakována v letech následujících, roku 1872 poprvé mimo území Anglie ve skotském Glasgow za podpory 4000 tisíc diváků v hledišti. První neanglické utkání proběhlo v roce 1876 mezi Walesem a Skotskem. V tom samém období v roce 1871 v Anglii vzniká nejstarší fotbalová soutěž Challenge Cup mezi týmy, které byly součástí FA. V roce 1888 vzniká první mistrovská fotbalová

²⁸ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.80-89.

²⁹ tamtéž str.94-95.

³⁰ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946, str. 35-39.

³¹ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.83.

³² tamtéž str.98.

liga.³³ V polovině sedmdesátých let vznikají kluby, které jsou známé i dnes. Roku 1874 vzniká klub Aston Villa, 1875 Blackburne, 1878 Everton a téhož roku vzniká Heath depot, který se později přejmenoval na Manchester United, 1879 Sunderland.

V roce 1873 byla ve Skotsku založena druhá nejstarší fotbalová asociace světa, 1874 byl zaveden Scottish Cup, 1876 byla založena Welsh FA a o šest let později Irish FA.³⁴ Události proběhlé mezi léty 1863-1878 ohromně zpopularizovaly kopanou, která se proměnila na britských ostrovech v masový sport. Na stadionech bylo při utkáních přítomno až 10 000 fanoušků. Pro naplnění požadavků dychtivých fanoušků se sport na konci století zprofesionalizoval a docházelo k prvním přestupům. První profesionální klub vznikl v Anglii v roce 1885.³⁵

Fotbal se stal na konci 19.století v Anglii fenoménem a byl zobrazován médii, např. The Sporting chronicle, jako náplň každodenního života střední třídy.³⁶

Vytvoření organizace tohoto sportu s přesně danými pravidly hry byl základní předpoklad pro šíření hry i do ostatních zemí Evropy včetně zemí koruny České. A právě angličtí obchodníci byli mezi prvními, kdo přinesli kopanou do Čech a po dlouhou dobu byla Anglie vzorem pro rozvoj fotbalové kultury u nás.

³³ tamtéž str.98-99.

³⁴ Young, Percy, M.: A history of british football. London 1968, str.110-113.

³⁵ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.str. 37.

³⁶ Harvey, Adrian: Beginnings of a commecial sporting culture in Britain 1793-1850, London 2004, str.3-10.

2. Sport v Českých zemích do roku 1848

Sport a jiné fyzicky zaměřené volnočasové aktivity zaujímaly ve společnosti českých zemí před rokem 1848 všeobecně velmi obtížné postavení. Křesťanství považovalo jakékoliv projevy tělesnosti za nemorální a prosazovalo ideál duchovní čistoty.

I přesto se i před rokem 1848 objevovaly pohybové aktivity, které zdánlivě připomínaly sport. Tyto fyzické aktivity vycházely z potřeb každodenního života lidí.

Ideál rytířské kultury s sebou přinášel požadavky na zvýšenou fyzickou kondici a aktivitu feudálů. Ti své volné chvíle trávili především lovem divoké zvěře, tělesnou přípravou na boj a velice zajímavou sportovní aktivitou byly rytířské turnaje, kterých se účastnili dokonce i králové, například Jan Lucemburský.³⁷ Většina pohybových aktivit pozdního středověku vycházela z vojenského výcviku obyvatelstva. Ve městech vznikaly šermířské a střelecké spolky a na venkově již v roce 1419 cvičil Jan Žižka rolníky a řemeslníky v boji.³⁸

Po nástupu humanismu jako nového myšlenkového směru na počátku 16.století, jenž nacházel svůj ideový základ v antice, se přístup k tělesnosti postupně měnil k lepšímu. Vznikaly první míčovny, kde se hrály míčové sporty, které zdánlivě připomínaly tenis.

Jan Ámos Komenský ve svých dílech Didaktika Magna, Informatorium školy mateřské, Zákony školy dobře spořádané etc. nabádá k zavedení sportu do běžné výchovy dětí, jelikož oceňuje pozitivní účinky sportu na psychické a fyzické stránky dítěte.³⁹

V polovině 18.století, jak jsem již zmínil dříve ve své práci, začal v Anglii vznikat sport v moderní podobě a byl zaveden do škol v Etonu. V Čechách se začal sport po vzoru Anglie na školách rozvíjet po zavedení školních reforem v roce 1774. Jan Felbiger vypracoval školní řád, který zaváděl tělesná cvičení, pohybové hry a jiné zábavy.⁴⁰ Mezi dětské aktivity patřily pohybové hry, kuželky, hra s obručí a v seznamu zakázaných

³⁷ Gerxa,J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 133-134.

³⁸ tamtéž str.136.

³⁹ tamtéž str. 138.

⁴⁰ tamtéž str.139.

aktivit byly běh o závod, házení kamením, lezení na stromy, bruslení a koupaní. Z lidí, kteří se aktivně podíleli na rozvoji české tělovýchovy můžeme jmenovat Jakuba Jana Rybu, J.M.Rautenkrance, Jana V. Svobodu, J.E.Purkyně, Kollára, K.S. Amerlinga.⁴¹

V období národního obrození započala potřeba po sportu stále více sílit, proto se začalo od třicátých let 19.století cvičit v soukromých tělocvičnách, protože veřejný spolkový tělocvik nebyl konzervativními rakouskými úřady povolen z obav před šířením revolučního turnerství známého z Pruska.⁴² Nejvýznamnější osobností české tělovýchovy v půlce 19.století byl Jan Malypetr, který se zasadil o rozvoj tělocviku podstatnou měrou tím, že založil tělocvičný ústav v Praze a stal se prvním českým učitelem tělocviku. Jeho žákem byl mimo jiné Miroslav Tyrš, který později založil jednotu Sokol. V roce 1845 se v Praze konaly první veslařské závody.⁴³

⁴¹ NOVOTNÝ, František. Stručný přehled dějin tělesné výchovy a sportu.. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006., str.55.

⁴² tamtéž str.55-56.

⁴³ Gerxa.J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 145-146.

2.1 Sport v Českých zemích po roce 1848

Situace po roce 1848 nebyla pro sport v českých zemích vůbec příznivá. Po revoluci se sice neobnovily původní feudální poměry. Ale byl zaveden nátlakový, centralistický policejní režim v podobě Bachova absolutismu, který se pokoušel společnost germanizovat a omezovat občanské svobody na minimum. Oficiálně byl zakázán vznik organizovaných tělovýchovných spolků a rovněž sportovních klubů, což platilo až do vydání říjnového diplomu v roce 1860. Proto byl sport v Čechách až do šedesátých let 19. století v celkovém útlumu.⁴⁴

2.1.1 Rozkol ve filozofii mezi tělovýchovným a sportovním směrem sportu

Teprve až po pádu Bachova absolutismu se otevřel prostor pro vznik prvních tělovýchovných spolků a sportovních klubů v Čechách.⁴⁵ Zjednodušeně bychom mohli říct, že se v polovině 19.století vytvořily dvě odlišné filozofie v rozvoji pohybových aktivit. První z nich byla tělovýchovná inspirovaná německým, švédským a francouzským systémem a druhá sportovní inspirována především Anglií.⁴⁶

V Čechách byla zpočátku podstatně úspěšnější větev tělovýchovná. Jelikož nebylo umožněno české tělovýchově vstoupit do systému německého Turnverein, vygeneroval se proud samostatný, jehož hlavním rysem byl odpor ke germanizaci.⁴⁷ Zásadní událostí bylo založení prvního tělovýchovného spolku Tělocvičná jednota Pražská 16.února 1862 Miroslavem Tyršem. Ten ve své činnosti navázal na Jana Malypetra, kterou však mimo rámec tělocviku obohatil o rozměr národní výchovy a kulturně-osvětové činnosti.⁴⁸

V roce 1864 se tento spolek přejmenoval na dnes známější Sokol Pražský. Již od prvopočátku přesahoval Sokol rámec tělesné výchovy a stal se prostředkem k výchově

⁴⁴ Gerxa,J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 145.

⁴⁵ BERANOVÁ, Jitka a Marek WAIC. Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.. Praha: 1998. str. 5.

⁴⁶ Gerxa,J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 142-146.

⁴⁷ Král, Lubomír: Historie německé kopané v Čechách. Praha 2006, str. 23.

⁴⁸ BERANOVÁ, Jitka a Marek WAIC. Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.. Praha: 1998. str.5-8.

národního cítění a podílel se na tvorbě národního hnutí. Sympatizanty tohoto spolku byli přední osobnosti národního obrození Neruda, Rieger, Mánes, Světlá, Náprstek, Otto a mnoho dalších.⁴⁹

Od roku 1871 začal Sokol vydávat svůj časopis, který i přes počáteční finanční problémy a odliv čtenářů přetrval a od 80. let se stal hlavním prostředkem pro osvětovou činnost. V polovině 80.let měl Sokol 17 424 členů, ale odhadem pouze polovina členů patřila k cvičencům, zbytek se věnoval kulturně-osvětové činnosti a boji za český národ.⁵⁰

Roku 1889 došlo k založení České obce sokolské, která slučovala Sokolstvo z jednotlivých žup i mimo Prahu. Podobné sjednocení proběhlo i na Moravě v roce 1891, finální sloučení proběhlo v roce 1904, kdy vznikala jednotná Česká obec sokolská.⁵¹

Pokud bychom chtěli definovat postoj Sokola ke sportu, dalo by se říct, že na počátku se podstatně zasadil o rozvoj sportu potažmo sportovních hnutí u nás, dokonce zařadil sportovní aktivity jako doplňkovou činnost do svého programu.⁵²

Mezi sporty, které se praktikovaly v sokolské jednotě patřily plavání, jezdeckví, veslování, cyklistika, šerm, box a zápas.⁵³ Po smrti Miroslava Tyrše v roce 1884 se však pozitivní přístup k sportu obrátil. Jeho nástupci, vycházející z jeho práce Základové tělocviku, dogmaticky prosazovali pouze stránku cvičitelskou a sport ze svého programu úplně vylučovali.⁵⁴

Tenhle postoj se projevoval i ve vztahu ke kopané, která nebyla zařazena do cvičitelského programu a byl jí vyčítán její apolitický postoj a to, že ve svých členech neprobuzovala dostatečně vlastenecké cítění.

Nelze však tento postoj generalizovat, protože to byla právě mládež českého Sokola, která se postavila v Roudnici roku 1887 k historicky prvnímu zápasu kopané v Čechách.⁵⁵

⁴⁹ tamtéž str.6.

⁵⁰ tamtéž str.33.

⁵¹ Kössl, Jiří: Dějiny tělesné výchovy od roku 1848 do současnosti. II, Praha 1986 str. 68.

⁵² Gerxa,J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 149.

⁵³ tamtéž str.149.

⁵⁴ Kössl, Jiří: Dějiny tělesné výchovy od roku 1848 do současnosti. II, Praha 1986 str. 98.

⁵⁵ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. Kronika českého fotbalu. Praha, 1997-1998.str.34.

2.1.2. Vznik prvních sportovních klubů v Čechách, první pokusy sportovních klubů provozovat kopanou

Jak jsem již zmínil, první sportovní kluby začaly vznikat na začátku šedesátých let 19.století v prostředí pražských Němců a Angličanů působících v Praze.⁵⁶

V Praze roku 1860 byl založen první veslařský sportovní klub na našem území, English rowing club. Tento klub anglických obchodníků působících na Střeleckém ostrově fungoval až do roku 1873.⁵⁷ Z dalších nově vzniklých klubů bych jmenoval veslařský klub Moravia (1863) v Uherském hradišti, šachové spolky (1866), Prager Eisclub Verein (1868), Ruderclub Regatta in Prag (1866) a k obrovskému nárůstu německých sportovních klubů došlo na konci 70. 19.století.⁵⁸ V roce 1865 podalo vedení samotného Sokolu v čele s dr.Tyršem k c.k. místodržitelství žádost o založení veslařského klubu Vltavan, které však nebylo z finančních důvodů vyhověno.⁵⁹

Po smrti Tyrše a změně sokolského programu si začal český sport jít na konci 19. století vlastní cestou. Sport se osamostatnil od Sokola a rovněž se oddělil od myšlenky společných česko-německých klubů.⁶⁰

V prostředí českých sportovních klubů byla charakteristická daleko menší míra národnostní animosity mezi Čechy a Němci než u spolků tělovýchovných. Tělovýchovné spolky se domnívaly, že český sport dostatečně nerozvíjí národní cítění a nevěnuje se kulturní a osvětové činnosti ve společnosti. To byl jeden z hlavních argumentů pro pozdější kritiku českého sportu.⁶¹ Vzhledem k narůstajícím národnostním rozdílům začaly v polovině sedmdesátých let 19. století vznikat první české sportovní kluby.⁶² Úplně první ryze český sportovní klub byl Český klub veslařský a bruslařský, který založili odpadlí čeští členové německé Regatty.⁶³

⁵⁶ Gerxa.J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, s. 149.

⁵⁷ Kössl, Jiří: Dějiny tělesné výchovy od roku 1848 do současnosti. II, Praha 1986 str. 29.

⁵⁸ Gerxa.J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 149.

⁵⁹ Kössl, Jiří: Dějiny tělesné výchovy od roku 1848 do současnosti. II, Praha 1986 str. 27-29.

⁶⁰ Gerxa.J-Strachová,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011, str. 149.

⁶¹ tamtéž 149.

⁶² KÖSSL, Jiří, Jan ŠTUMBAUER a Marek WAIC. Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury.. Praha, 2008. str..114.

⁶³ tamtéž str.114.

Dále následoval vznik sportovních spolků v Jindřichově Hradci, Písku a v Litoměřicích. Roku 1877 vznikly veslařské spolky v Roudnici nad Labem a v Brandýse nad Labem, o rok později vznikl Smíchovský bruslařský a veslařský spolek a dále v roce 1879 Veslařský klub Blesk a o dva roky později 1881 český Klub velocipedistů na Smíchově. Do konce sedmdesátých let bylo zakládání nových sportovních klubů spíše ojedinělým prvkem⁶⁴.

Osmdesátá léta znamenala pro rozvoj sportovní kultury v Čechách obrovský předěl. Z britských ostrovů se do Čech dostala spousta nových sportovních odvětví a sport byl ve společnosti čím dál více populární. V oblibě byly především veslování, střelba, cyklistika, bruslení. V polovině osmdesátých let se začaly vytvářet první sportovní svazy, a tím se sport definitivně oddělil od tělocviku.⁶⁵ Na konci 80. let se začala v Čechách nesměle objevovat kopaná.

A byly to právě cyklistické a veslařské, atletické a bruslařské spolky, které zařadily do svého volného programu kopanou a tím napomohly jejímu rozvoji u nás. V 90. letech se zmíněná německá Regatta proměnila v ryze fotbalový klub a patřila k nejsilnějším fotbalovým klubům v Čechách.⁶⁶

⁶⁴ tamtéž str.115.

⁶⁵ tamtéž str.115.

⁶⁶ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. Kronika českého fotbalu. Praha, 1997-1998.str.17-34.

2.2 První izolované pokusy o to sehrát utkání kopané v Čechách

Jak už jsem zmínil, kopaná neměla snadné začátky a stejně jako v Anglii byla po dlouhou dobu na úkor jiných populárnějších sportů ve společnosti přehlížena. Kopaná se dostala z Anglie do Čech teprve někdy v polovině 80.let jako volnočasová aktivita anglických obchodníků.⁶⁷ Pokud bychom chtěli vědět, kdo byl úplně první osobou, která u nás tento sport zavedla, budou se informace o jejím původu rozcházet.

Za první počiny propagující kopanou u nás jsou považovány zmíněné aktivity anglických obchodníků, kteří fotbal praktikoval i v okruhu německého veslařského klubu Regatta. Dále víme o fotbalových aktivitách anglických zaměstnanců v náhodské textilní fabrice, známým propagátorem byl i roudnický profesor Jan Sommer.⁶⁸

Kopaná však našla pochopení i v kruzích nejvyšších. Šlechtici, kteří měli možnost cestovat, mohli načerpat inspiraci z Anglie, kde sport nabýval čím dál větších rozměrů. Za propagátory sportu z řad nejvyšších můžeme považovat knížete Ericha Thurn-Taxisa v Loučeni a hraběte Buquoie či barona Krause.⁶⁹

První písemnou zmínku o kopané nalezneme v nejstarším českém sportovním časopise Cyklista v květnu 1885. V krátké písemné zprávě je zmíněno: „Klub velocipedistů Praha přesídlil opět do zahrady hraběte Buquoi, kdež pěstuje se každého pátku vedle jízdy na kolech i football“. ⁷⁰

První utkání, jak jsem zmínil, proběhlo v Čechách údajně v roce 1887 v Roudnici mezi českým Athletic Club Roudnice a Tělocvičnou Jednotou Sokol Roudnice. Tento údaj víme ze vzpomínek velíkána českého sportu Rösslera-Ořovského, podle něj měl být rozhodčím údajně princ z Lobkowicz.⁷¹ Na počátku šlo pouze o izolované pokusy lidí, kteří se setkali s kopanou v zahraničí a praktikovat tento sport i v Čechách. Tyto izolované snahy dlouho nenacházely odezvu u české veřejnosti. Mohli bychom

⁶⁷ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha: Český olympijský výbor, 2001. Olympijská knihovnička (Český olympijský výbor). ISBN 80-239-5992-1. s.59.

⁶⁸ tamtéž. str.59

⁶⁹ Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. 1. vyd. Praha 1997-1998.str.34.

⁷⁰ Cyklista, květen 1885. JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1997-1998. ISBN 80703352382.str.16.

⁷¹ Karel, Petrů:Dějiny československé kopané, sv.1. Praha 1946, s.43.

označit za překvapivé, že se první fotbalová utkání odehrála v oblasti českého venkova a nikoliv v hlavním městě Praze.⁷²

První utkání kopané v Praze se datují na rok 1887 podle dopisu prof. Karla z Chebu. Ten tvrdil, že se kopaná hrála na Královské Louce v Praze již v roce 1887. Propagátorem byl jeden z anglických asistentů profesora fyziologie Heringa, jenž vlastnil míč a učil zájemce hrát fotbal.⁷³ Podle Josefa Rössler-Ořovského však byla první kopaná v Praze hrána teprve v zimě roku 1889 členy veslařských a cyklistických klubů Regatty, International Rowing Clubu, klubem cyklistů Praha, klubem velocipedistů Smíchov a od nich se učili kopané studenti.⁷⁴

Hlavním místem pražské fotbalové scény na počátku 90. let byly kroužky středoškolských studentů pražských gymnázií a reálék, a to především studenti Akademického gymnasia a gymnasií na Křemencově a Žitné ulici z reálék byly významným přínosem malostranská a smíchovská.⁷⁵ Musíme však podotknout, že až do roku 1899 se kopané věnovalo odhadem jen několik desítek fotbalových nadšenců a do masového sportu měl fotbal ještě velmi daleko.⁷⁶

⁷² Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946 s.43.

⁷³ tamtéž str.44.

⁷⁴ tamtéž str.43-46.

⁷⁵ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str.37.

⁷⁶ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946, str.41.

2.3. Společnost a kopaná, plácky, rivalita pražských sídlíšť

Průmyslová revoluce a velké společenské změny se nevyhnuly ani Rakousku-Uhersku. Zvláště po roce 1867 se začala společnost v monarchii povážlivě měnit.⁷⁷ Hlavním výsledkem těchto změn byl přechod k občanské společnosti a nárůst svobody obyvatel.

Na konci století se začalo rozvíjet podnikání, průmysl, stavěly se železnice a lidé se mohli svobodně stěhovat. Stejně jako na zmíněném anglickém a skotském modelu s sebou změny přinesly nárůst stěhování dělníků za prací, vznik nových sídlíšť či kolonií, kde se koncentrovalo větší procento dělníků.

Měnil se také kulturní a sportovní trend obyčejných lidí. Na konci století vznikalo mnohem více sportovně-zájmových spolků. Obyčejní lidé se začali věnovat sportu a jiným volnočasovým aktivitám, které byly dříve výsadou především aristokracie.⁷⁸ Potvrdit tento trend lze z údajů spolkového katastru Archivu hlavního města Prahy.⁷⁹

Časový interval v letech	Počet vzniklých sportovních a zájmových spolků v Praze II.
do roku 1879	3
1881-1889	22
1890-1899	73
1900-1910	190

Z dané tabulky můžeme usuzovat, že změna politických poměrů a přechod ke kapitalismu v monarchii po roce 1867 měl mimo jiné vliv i na zakládání sportovních oddílů. Můžeme z tabulky usuzovat, že se sport na přelomu století stal běžnou součástí života lidí. Pro studenty pražských gymnázií a reálků se sport a především kopaná stala oblíbenou aktivitou, která jim vyplňovala prakticky veškerý volný čas. Mezi jednotlivými gymnázii a sídlíšti byla patrná obrovská rivalita.

⁷⁷ VEBER, Václav. *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2002. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny).. S. 423–426.

⁷⁸ VEBER, Václav. *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2002. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny).., 446–456.

⁷⁹ Archiv hlavního města Prahy, MHMP II., Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr.

Rivalita byla citelná především mezi proletářským Žižkovem a bohatými Vinohrady. V této oblasti vznikaly fotbalové "plácky", kde se hrála kopaná. Souboje těchto studentů probíhaly na polích, v parcích, na ulici, vojenských cvičištích nebo v dlážděných dvorech činžáků.⁸⁰ Hra na těchto sídlištích nebyla omezena časem, hrálo se podle pouličních pravidel, brány byly tvořeny z odhozených školních knih nebo svršků a hrálo se s hadrákem, jelikož kožený míč býval vzácností.⁸¹

Právě zmíněné plácky byly místem, kde se kultura kopané zachovala. Na konci století se po prvotním nadšení odklonili AC PRAHA a AC SPARTA zpět k atletice a zdálo se, že fotbal v Čechách úplně vymřel.⁸²

Kopaná však přetrvala u pražské mládeže, z níž většinové procento žáků pocházelo z méně movitých rodin, a to především z rodin dělnických. Na konci století vznikly stovky klukovských part, které se proháněly s hadrákem po pražských sídlištích a začaly se organizovat do kroužků po anglicku zvaných cercle.⁸³

Tyto kroužky byly většinou tvořeny hráči, kteří se scházeli na stejném plácku, hřišti, často byly tvořeny z obyvatel stejné ulice nebo žáky, kteří navštěvovali stejnou třídu. Kroužky často nesly jméno po svém zakladateli, který byl většinou majitelem míče nebo také nesly jméno podle místopisných názvů. Oblasti, kde se na přelomu století vytvořila tzv. plácková kultura můžeme dnes hledat v oblasti Žižkova, Královských Vinohrad, Karlína, Smíchova a na Letné. Mezi významné plácky patří Kanálka, Smetanka, Cikánka, oblast kolem Janského náměstí etc.⁸⁴

Jednotlivá sídliště měla mezi sebou obrovskou rivalitu. Bojovalo se prakticky každý den ulice proti ulici, kroužek proti kroužku a čeští studenti proti německým. Silná antipatie byla především mezi Vinohrady, Žižkovem a Letnou.⁸⁵

⁸⁰ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str. 12.

⁸¹ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str. 14.

⁸² tamtéž str. 17.

⁸³ tamtéž str. 19.

⁸⁴ tamtéž str. 17-21.

⁸⁵ tamtéž str. 19.

3. Důležité okamžiky pro popularizaci kopané ve společnosti a přechod k organizovanému sportu

Jak jsem se již zmínil, situace nebyla pro kopanou na začátku devadesátých let vůbec růžová. To, že se sport zachoval, bylo především zásluhou zmíněných pražských studentů, kteří ji neúnavně propagovali na pražských sídlištích.

Podle zprávy z časopisu Sportovní obzor bylo v Praze v roce 1894 nejméně 10 kroužků veřejných a soukromých. Hlavními aktéry na pražské scéně byli studenti Malostranského gymnázia vedení studentem medicíny Frejou, dále pak studenti gymnázia v Křemencově ulici, kteří se později etablovali ve Slavii a Akademické gymnázium, které tvořilo základ kroužku Kickers.⁸⁶

O prosazení českého sportu se zasadila ikona českého sportu Josef Rössler-Ořovský, který v roce 1894 založil Český Sculling Cercle. Úkol tohoto kroužku spočíval v tom sdružit bohaté mecenáše a fanoušky tohoto sportu k tomu, aby podporovali mladé studenty gymnázií a reálů, kterým byla kopaná školskými úřady zakazována a hrozil jim za ni postih.⁸⁷

Český Sculling Cercle se podstatnou mírou zasazoval o popularizaci kopané v Praze potažmo v celých Čechách. Na podzim roku 1896 se ČSC pokusil zavést první českou soutěž v kopané, vypsali první Mistrovství Čech v kopané, ke kterému podaly přihlášku čtyři přední české kluby: AC Praha, Sparta, Slavie a německá DFC, odpadlíci z ERC Regatty⁸⁸

Základní předpoklad pro vznik moderní kopané v Čechách byl stejně jako v Anglii vznik pravidel. O ty se postarali Sokolové z Podbělohorské župy v roce 1892, pravidla byla přeložena sokolským zastáncem kopané J. Klenkou z anglického jazyka do češtiny.⁸⁹

Některé body pravidel byly v rozporu s čistě "asociační" kopanou. Pravidla, která Klenka vypracoval se často přizpůsobovala podle sokolských a byla značně

⁸⁶ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946 str.58-59.

⁸⁷ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60.

⁸⁸ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946 str.81-96.

⁸⁹ tamtéž, str.46-47.

nedokonalá. Některé body byly částečně inspirovány variantou rugby, jelikož striktně nevylučovaly hru rukou. To, že se Sokol zabýval pravidly kopané dokazuje, že byl postoj k tomuto sportu rozdvojený a našla se v jeho řadách spousta zastánců této pohybové aktivity.⁹⁰

Hlavní problém pro kopanou v Čechách spočíval v tom, že až do konce století nebyla dobře vytvořena pravidla hry. Ještě v roce 1894 mužstva mísila pravidla "asociační" a pravidla "rugby", hrálo se s jiným počtem hráčů než dnes a utkání bylo rozděleno na třetiny.⁹¹

První fotbalová pravidla, která vyšla jako samostatná knížečka byla vydána na podzim roku 1897 a jejich autory byli Josef Rössler jr., K. Freja, V. Rudl a K. Řeřábek. Tato pravidla se snažila přibližovat kopanou její moderní podobě.⁹²

I přesto, že v polovině devadesátých let začaly vznikat první české kluby, Sparta a Slavie, kopaná byla zatím zálibou několika stovek lidí a dlouho bojovala o přežití.

Pomyslný zlom nastal až 28.března 1899, kdy proběhl zápas v Praze na Letné mezi věhlasným univerzitním klubem z Oxfordu a pražskou Slavií. Danému zápasu přihlíželo více než 4000 osob a jednalo se o velkou sportovní i společenskou událost. Tato událost kopanou velmi zpopularizovala a Slavia se postupně stávala nejúspěšnějším klubem přelomu století, zvláště potom, co AC Sparta přešla zpět k lehké atletice.⁹³

Hlavním tahounem české kopané na přelomu století až do poloviny dvacátých let 20. století byla pražská Slavie, která byla suverénně nejlepším klubem v Čechách a velice českou kopanou zpopularizovala.

Jestliže na britských ostrovech došlo k profesionalizaci kopané již v polovině osmdesátých let 19.století, v Čechách tomu bylo teprve až v roce 1924.⁹⁴

⁹⁰ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946, str.49-50.

⁹¹ tamtéž str.60-61.

⁹² tamtéž str.115.

⁹³ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str..69-72.

⁹⁴ tamtéž str.58-59.

3.1. Vznik prvních fotbalových klubů v Čechách. Rivalita mezi Spartou a Slavií a rozkol mezi Čechy a Němci.

V polovině devadesátých let vznikly dva nejslavnější fotbalové kluby Čechách, Sparta a Slavia. Tyto ikonické kluby, ač rivalové, vytvářely novodobou historii české kopané a přetrvaly úspěšně až dodnes.

Za pomyslně starší můžeme považovat Spartu. Historie Sparty sahá až do roku 1891, kdy byl založen AC Praha, který se věnoval zejména bruslení a lehké atletice. O dva roky později se kvůli neshodám část členů rozhodla klub opustit a založila klub nový AC Královské Vinohrady.⁹⁵ Přesněji 29. prosince byla ohlášena k c.k. policejnímu ředitelství první výborová schůze klubu vedená předsedou Karlem Havlíkem.⁹⁶

Královské Vinohrady nepodporovaly dostatečně rozvoj kopané. Poté, co do Athletic Clubu Královské Vinohrady vstoupil fotbalový kroužek pod vedením bratří Rudlů, se klub rozhodl přejmenovat na AC Sparta, jehož jméno bylo inspirované podle řeckých bájí.⁹⁷

Kopaná se v novém klubu velmi rychle prosadila. Sportovní klub, který se dříve věnoval především atletice a bruslení se dočasně nadchl fotbalovou hrou.⁹⁸

Náš druhý nejslavnější fotbalový klub Slavia vzešel z řečnického spolku, který vznikl již v roce 1892. Sportovní klub, jehož součástí byl i fotbalový kroužek byl však vytvořen o několik let později, roku 1895 v restauraci u Brejšků. Hlavním iniciátorem byl Jaroslav Hausmann.⁹⁹ Přesto, že byla SK Slavia vytvořena o něco později, byla to ona, která udávala směr české kopané na přelomu století až do roku 1910. Slavii můžeme v tomto období považovat za nejsilnější český fotbalový klub v Čechách potažmo v monarchii.¹⁰⁰

⁹⁵ MACHO, Milan. *Zlatá kniha fotbalu: dějiny světového fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*. Praha, 2009, str. 527-528.

⁹⁶ Archív hlavního města Prahy-Fond Magistrát hlavního města Prahy II., Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, XIV/38, 14/38, 3,02, 589 fol. 1

⁹⁷ MACHO, Milan. *Zlatá kniha fotbalu: dějiny světového fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*. Praha, 2009, str. 527-528.

⁹⁸ tamtéž str.61.

⁹⁹ tamtéž str. 61.

¹⁰⁰ Záměrně uvádím český fotbalový klub, jelikož v okruhu pražských Němců konkuroval Sk Slavii silný fotbalový klub DFC, který vznikl z odpadlíku ERC Regatty .

První konfrontace mezi Spartou a Slavii, neboli derby pražských S, proběhla 29.3.1896 na Císařské louce. K tomuto utkání se vztahuje hned několik zajímavých faktů. Rozhodováním tohoto zápasu byl pověřen největší propagátor sportu v Čechách na přelomu století Josef Rössler-Ořovský, který zpětně nakonec odvolal vstřelenou branku Sparty.

Tento verdikt Spartu velmi rozlítil a klub vystoupil ze soutěže organizované Sculling Cercle považované za první mistrovství Čech,¹⁰¹ dalším zajímavým faktem bylo to, že divácká účast na derby nebyla nikterak valná, odhadem přišlo asi 121 platících diváků, což dokazuje, že kopaná byla v té době spíše komorní záležitostí.¹⁰²

Jak jsem již zmínil, Sparta se po prvotním nadšení opět přiklonila k atletice a kopané se moc nevěnovala. Tento nezáměr byl korunován, když na konci století Sparta prosazovala místo asociační kopané rozvoj rugby. Na další derby se čekalo kvůli několika kontroverzím dlouhých 11 let, ale tentokrát již za podpory více než čtyř tisíc diváků v hledišti.¹⁰³

Rivalita Slavie a Sparty se od té doby stala legendární a táhla se po celé století dvacáté a dodnes patří derby k největším sportovním a kulturním událostem v zemi.

Z ostatních českých fotbalových klubů vzniklých v devadesátých letech 19.století můžeme jmenovat například ČFK Praha, SK Karlín, SK Kotva Vršovice, Český Sculling Cercle, SK Meteor Libeň, Staroměstský SK, ČFC Smíchov, AFK Karlín, ČAFC Královské Vinohrady, FK Favorit Prag.¹⁰⁴

¹⁰¹ BARTŮNĚK, Oldřich a Jaroslav KALÁT. *250 zápasů Sparta - Slavia ve faktech a fotografiích 1896-2001*. Praha, 2002, str.1.

¹⁰² tamtéž str.1.

¹⁰³ tamtéž str.2-3.

¹⁰⁴ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. *Atlas českého fotbalu od roku 1890*. Praha: 2006.str.6.

3.1.1 Německá kopaná v Čechách

Kultura německé kopané v Praze byla již od počátku o něco vyspělejší než ta česká. Již od šedesátých let 19.století se v tomto prostředí hrála kopaná a hlavním tahounem byla zmíněná Regatta. V roce 1891 vznikla fotbalová větev ERC Regatta Prag. Zakladatelem tohoto nejlepšího fotbalového klubu pražských Němců byl rodák z Frankfurtu nad Mohanem Ludwig Stiassny, který získal zkušenosti s fotbalem v Anglii při studiu na Etonu.¹⁰⁵

Na počátku devadesátých let 19. století byla situace mezi Čechy a Němci politicky napjatá, což se projevilo i ve snaze bojkotovat českou kopanou v monarchii.¹⁰⁶ Proto bylo poměrně překvapivé, když se kapitán Regatty Stiassny na počátku 90. let uvolil o kopané v Praze přednášet a zároveň poslal 6 vydání pravidel k této hře. Stiassny měl na zavedení a propagaci kopané v Čechách obrovskou zásluhu, ale jeho usilovná činnost se mnohdy nesetkala s pochopením ze strany českých klubů.¹⁰⁷

Jak jsem již zmínil, pozice německé kopané v Praze byla o něco lepší než ta česká, a tak první mezinárodní utkání na našem území sehrála ERC Regatta s Vienna Cricket už 9.prosince 1894 na Císařské louce.¹⁰⁸

Problémy se však nevyhnuly ani okruhu pražských Němců. Uvnitř zmíněné Eis und Ruderclub Regatty se rozhořel spor v roce 1896 a celé první mužstvo fotbalové odnože klubu se rozhodlo odejít a založit svůj vlastní fotbalový klub.¹⁰⁹ Tito odpadlíci založili 24.května roku 1896 vlastní Deutscher Fussball Club in Prag (DFC).¹¹⁰

Klub našel útočiště na pražské Letné a o pár měsíců později se do jejich těsného sousedství přestěhovala pražská Sk Slavia.¹¹¹ Oba zmíněné fotbalové kluby byly suverénně nejsilnější v Čechách a jedny z nejlepších v celé monarchii.

¹⁰⁵ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006, str.6-10.

¹⁰⁶ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.str.56.

¹⁰⁷ tamtéž str.56.

¹⁰⁸ tamtéž str.10.

¹⁰⁹ KLAPÁČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60-64.

¹¹⁰ Archív hlavního města Prahy-Fond Magistrát hlavního města Prahy II., Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, XIV/57, 591 Fol. 1-3.

¹¹¹ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha: 2006.str.13-16.

Pozice německé kopané v Praze byla o něco lepší než ta česká a německé kluby měly daleko lepší vazby v monarchii a v Německu, a tak první mezinárodní utkání na našem území sehrála německá ERC Regatta s Vienna Cricket už 9.prosince 1894 na Císařské louce.¹¹²

České kluby na přelomu století nedisponovaly dostatkem financí pro zaplacení kvalitních zahraničních soupeřů, jejich němečtí rivalové byli na tom finančně daleko lépe. Proto se mohla německá kopaná daleko rychleji rozvíjet.¹¹³

Z dalších německých klubů vzniklých v devadesátých letech 19.století můžeme jmenovat například FK Deutsche Sportbrüder, DFC Germania Prag, Prager FK Austria.¹¹⁴

3.1.2 Rozkol v české a německé kopané

Rok 1897 znamenal velký rozkol v české a německé kopané v Praze. Po zmíněné kontroverzi z derby mezi Spartou a Slavii se zápasy mezi těmito rivaly zrušily a stejně tak mezi rozhádanými DFC a Regatou. Vlivem těchto svárů byla kopaná na konci století ve velkém útlumu a ve společnosti se o ni téměř nikdo nezajímal. V rámci mistrovského poháru Čech nebylo sehráno ani jediné mistrovské utkání.¹¹⁵ Jednotlivé kluby se předháněly ve vypisování mistrovství Čech a v jednu chvíli jich existovalo hned šest.¹¹⁶

Hlavním problémem v těchto záležitostech bylo to, že neexistovalo jednotné fotbalové ústředí, které by se o kopanou v Čechách staralo a urovnávalo případné spory. Na počátku organizační činnost české kopané přirozeně zastával Český Sculling Cercle s vedoucí úlohou v čele s Josefem Rösslerem-Ořovským. Později jakmile počet fotbalových

¹¹² JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006, str.10.

¹¹³ tamtéž str.10.

¹¹⁴ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006, str.6-10.

¹¹⁵ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.116-117.

¹¹⁶ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60-64.

klubů rychle narostl, se situace s vypisováním mistrovství stala nepřehlednou a přestala být trvale udržitelná.¹¹⁷

¹¹⁷ tamtéž str.64.

3.2. Pokus o vznik první fotbalové unie v Čechách, ojedinělé kontakty se zahraničím

Jak jsem již zmínil, kopaná byla po dlouhou dobu zálibou pouze několika stovek nadšenců. Krize kopané v roce 1897 způsobila ochladnutí zájmu o kopanou ve společnosti. Za důležitý krok v popularizaci kopané můžeme považovat pokusy J. Rösslera-Ořovského o založení prvního sdružení, které mělo organizovat fotbalové aktivity v Čechách s názvem Česká Amatérská Atletická Unie.¹¹⁸

Tato unie založená v roce 1897 se snažila o to zlepšit podmínky české kopané v monarchii. Ořovský se svou usilovnou činností zasloužil o to získat do ČAAU SK Slavii, která byla svými cyklisty obviněna z profesionalismu, a proto se distancovala od členství v unii. Dále se spolu zasloužil, jak jsem zmínil výše, o vydání oficiálních fotbalových pravidel, které posouvaly kopanou směrem k modernímu fotbalu.¹¹⁹

Na zhoršení postavení českého sportu v monarchii se podepsala napjatá národnostní politická situace mezi Čechy a Němci po vydání Gautschového jazykového nařízení z roku 1897.¹²⁰ Zmíněné národnostní problémy se promítly i do pozice české kopané, kterou se snažili dostat do izolace zástupci pražských a vídeňských Němců.¹²¹

J. Rössler-Ořovský se z pozice místopředsedy zmíněné ČAAU usilovně pokoušel o zastavení bojkotování české kopané ze strany Němců. V roce 1898 napsal dopis do Vídně nově založené komisi pro kopanou Comité zur Veranstaltung von Fussballwettspielen. Ve zmíněném dopise apeloval na politickou nestrannost sportu a požadoval ukončit promítání národnostních třenic do kopané. Dále navrhl, aby proběhl mezinárodní zápas mezi výběrem české kopané proti výběru rakouskému.¹²²

¹¹⁸ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60-64.

¹¹⁹ tamtéž str.65.

¹²⁰ VEBER, Václav. *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2002. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny).. str. 477–506.

¹²¹ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60-64.

¹²² tamtéž str.65.

Vídeňské komité mělo pro jeho požadavek pochopení, a tak v roce 1899 proběhlo první utkání mezi výběrem pražských celků pod záštitou ČAAU a vídeňským výběrem, v jehož barvách byla většina hráčů Angličanů.¹²³

Rösslerova usilovná práce přinesla svoje ovoce, když se mu podařilo českou kopanou spojit se zahraničím. Jak jsem již zmínil, české fotbalové kluby neměly dostatečné finanční prostředky pro zajištění zahraničních soupeřů,¹²⁴ proto Rössler Sk Slávii finančně pomohl v organizování utkání proti berlínskému výběru, které vzbudilo nebývalý ohlas mezi diváky, kteří demonstrovali nesouhlas s velkoněmeckou snahou izolovat český sport.¹²⁵

K ohromné popularizaci české kopané přispělo památné utkání mezi Sk Slavií a výběrem z Oxfordu sehrané na konci března roku 1899. Oxford byl pozván movitějším DFC in Prag do Rakouska-Uherska k sehrání zápasu 29.března. Příležitost sehrát zápas s věhlasným protivníkem využila Slavia, která podala týmu Oxfordu návrh sehrát utkání o den dříve 28.března. Oxford této žádosti vyhověl za úplatu na naše poměry nevídanou, 40 liber.¹²⁶

Toto utkání bylo obrovskou celospolečenskou událostí, byla mu přítomna spousta prominentních osob a stalo se pomyslným předělem popularity sportu. Kopaná byla po zmíněném utkání reflektována daleko více médii a prudce vzrostl zájem diváků o fotbal ve společnosti.¹²⁷

¹²³ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.60-68..

¹²⁴ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. *Atlas českého fotbalu od roku 1890*. Praha 2006, str.6-10.

¹²⁵ KLAPAČ, Jan. *Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu)*. Praha 2001, str.65-68.

¹²⁶ Petrů, Karel: *Dějiny československé kopané*. Praha 1946.s.132.

¹²⁷ tamtéž s.65-68.

3.3. Nárůst zájmu o kopanou mezi diváky, přechod z plácku na hřiště.

Jak jsem již zmínil, kopaná byla po dlouhou dobu zálibou pouze několika stovek nadšenců a v krizovém roce 1897 to vypadalo s kulturou kopané velmi špatně. Ve společnosti kopaná nenacházela dostatečný ohlas a mnoho klubů se po prvotní vlně nadšení od tohoto sportu odvrátilo. Proto můžeme označit činnost J. Rösslera-Ořovského za klíčovou pro popularizaci kopané u nás. Právě zmíněné zápasy mezi Slavií a Berlínem a především mezi Slavií a Oxfordem nastavily trend k rozvoji masové fotbalové kultury.

Památnému zápasu mezi Slavií a Oxfordem přihlíželo asi 4000 platících osob a spousta dalších přihlíželo zápasu z povzdálí. Lidé si zvykli pravidelně chodit na zápasy a vytvořila se vůbec první fanouškovská základna v Praze.¹²⁸ Mezi diváky v hledišti byla spousta důležitých lidí i velmi významných osobností například zemský maršálek kníže Lobkowicz, místopředseda hrabě Coudenhove, arcibiskup pražský hrabě Schönborn.¹²⁹

Zmíněný zápas zapůsobil jako nový impuls pro rozvoj fotbalových klubů i mimo Prahu, ale reálně kopanou v Praze provozovali pouze tři kluby SK Slavia, AC Praha a Český Football-Club. Ačkoliv na přelomu století existovalo v Čechách více fotbalových klubů, v podstatě jediným v Evropě konkurence schopným týmem byla SK Slavia, které se úspěšně dařilo kopanou zpopularizovat širšímu okruhu lidí.

Mezinárodní styky Slavie se v prvních letech 20. století zásluhou jejího energického předsedy dr. Hausmanna neustále rozšiřovaly a to i přes nepřízeň německého klubu DFC Prag.¹³⁰ Slavia navázala styky s Budapeští, Kodaní, Curychem a jižním Německem a její zápasy navštěvovalo daleko více fanoušků než dříve. Slavia byla tak silná, že byla schopna naplnit dva národní týmy.¹³¹

Velkým úspěchem SK Slavie a vůbec celé české kopané bylo vybudování nového hřiště, které se na tehdejší dobu pyšnilo luxusní výbavou. Hřiště bylo otevřeno dne 15.září 1901 zápasem s Allemanií Pforzheim a jednalo se o velkou společenskou událost, která byla reflektována i denním tiskem. Hřiště bylo nákladně upravováno architekty tak, aby byl odstraněn sklon, a aby bylo dokonale rovné. Srovnané hřiště bylo poseto trávou a kolem hřiště se táhla závodní atletická dráha. Pro obecnost bylo

¹²⁸ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.132-133.

¹²⁹ tamtéž s.132-133.

¹³⁰ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*.Praha1997,str.73-75.

¹³¹ tamtéž str.73

vytvořen dokola vysoký násep tak, aby bylo ze všech míst dobře vidět. Byly vytvořeny dva příchody. Jeden pro levnější a druhý pro dražší vstupenky. Součástí hřiště směrem nalevo od letenských sadů byl klubový domek, kde v přízemí byly sprechy, převlékárny pro fotbalisty a byt sluhy. Nahoře vzniklo 11 lóží, z kterých šlo pohodlně vidět na celé hřiště a byly určeny pro speciální hosty. Součástí areálu hřiště byly i tenisové kurty.¹³²

Vybudování hřiště nebylo pro Slavii vůbec levnou záležitostí. To, že se do takového projektu vůbec pustila, indikuje, že se fotbal stával čím dál více masovou záležitostí.

Na slávistická utkání chodilo velké množství platicích fanoušků, a tak rozhodnutí vybudovat nové hřiště bylo vynikajícím nápadem, který posouval fotbalovou kulturu u nás zase o kousek vpřed.¹³³

Ze statistiky chodilo na mezinárodní utkání Slavie průměrně kolem 3 tisíc fanoušků, na speciální zápasy s dánským AB (1901), Corinthians (1904), Newcastle (1906), Civil Service (1907), Manchester Utd (1908) jich bylo i více kolem 6000.¹³⁴

¹³² Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.191-192.

¹³³ tamtéž str.191-192.

¹³⁴ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006,str.10-11.

4. Kopaná na počátku 20.století

Kultura kopané na počátku století zaznamenala změny k lepšímu. Zmíněný zápas mezi Slavii a Oxfordem získal tomuto sportu nové fanoušky, kteří pomalu opouštěli cyklistiku a přecházeli ke kopané. Tento trend pokračoval i na počátku století dvacátého s rostoucím mezinárodním úspěchem Slavie.

Slavii konkuroval v Čechách DFC in Prag. Tento německý klub si vytvořil ke Slavii silnou antipatii, jelikož dosáhla lepšího výsledku proti oxfordským studentům než o den později DFC.¹³⁵

Nejsilnější klub pražských Němců si byl vědom síly Slavie, proto se pokoušel špinit její jméno. Obvinil Slavii z uplácení a snažil se ji dostat do mezinárodní izolace. Slavia se vlivem bojkotování dostala do nepříjemné situace, když musela kvůli pomluvám DFC zrušit zápas s anglickým Richmondem.

Protože v Čechách neměla na počátku století Slavia konkurenci a jediný konkurenceschopný domácí adept na poměrování sil DFC s ní vedl spor, musela vyhledávat soupeře především v zahraničí. V roce 1906 Slavia dosáhla velkých úspěchů na mezinárodním poli, když se jí podařilo porazit anglický tým ze Southamptonu výsledkem 4:0 a následně remizovala se silným skotským mistrem FC Celtic. Největším úspěchem Slavie v předválečné éře bylo, když se jí jako prvnímu mimobritskému mužstvu podařilo porazit profesionální anglické mužstvo Middlesbrough FC.¹³⁶ Slavii domácí izolace moc neuškodila. Klub se mohl soustředit na mezinárodní zápasy a rozvíjel se i nadále v desátých letech 20.století. Zbytek české kopané, co se týče fotbalové kultury, byl ovšem hluboko za ní.¹³⁷

Sparta byla na počátku 20.století v rozkladu, a tak největší konkurence z českých řad rostla Slavii v klubu vzniklém ze sloučení vinohradského kroužku a smíchovského Český Football-Club. Tento vinohradsko-smíchovský klub se pojmenoval Český Athletic Football Club a sídlil v Královských Vinohradech.¹³⁸ Tento ambiciózní

¹³⁵ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.132-135.

¹³⁶ JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006, str.8-10.

¹³⁷ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.132-135.

¹³⁸ tamtéž str.139.

fotbalový klub chtěl narušit rostoucí moc Slavie a proto se snažil o založení prvního fotbalového svazu v Čechách.

Pro potřeby kopané v Čechách přestala stačit ČAAU, která nefungovala dostatečně efektivně a nevytvářela tolik potřebnou ústřední organizaci fotbalu.¹³⁹

4.1.1 Pokusy o to založit jednotný fotbalový svaz v Čechách

Jelikož Slavie i ČAFK si uvědomovali důležitost ustanovení jednotného ústředí pro českou kopanou, začaly snahy o vytvoření Českého svazu fotbalového (ČSF), který fungoval přes rok jako volné sdružení a formálně byl ustanoven až na podzim roku 1901.¹⁴⁰ Do nově ustanoveného fotbalového svazu byly přijaty i kluby mimo Prahu, a to jmenovitě SK Plzeň, Union Plzeň, AC Roudnice.¹⁴¹

Hlavní iniciativou nově vzniklého svazu ČSF bylo vyhlášení prvního mistrovství Českého svazu fotbalového v roce 1902. V propozicích stálo, že je mistrovství přístupné všem klubům z Prahy a okolí. Týmy měly být rozděleny do třech výkonnostních tříd.

Mužstva měla přesně určené povinnosti, jedno bylo zodpovědné za hřiště a druhé poskytlo míč. Zavedl se pořádek do sestav, hráč, který nebyl uveden na soupisce, nesměl nastoupit, jinak bylo mužstvo, které se provinilo proti pravidlům, kontumováno.¹⁴²

Propozice ČSF k hracímu řádu obsahovaly jednu poznámku o tom, že mužstvo musí nastoupit se svým nejsilnějším mužstvem. Tato poznámka se stala trnem v oku Slavie, která měla suverénně nejsilnější tým v Čechách a nebylo pro ni dostatečně ekonomicky lukrativní nasazovat do mistrovství svůj první tým, který se soustředil především na mezinárodní utkání a byl jedním z nejúspěšnějších v celé střední Evropě.¹⁴³

Dobře míněný úmysl o vytvoření společné ligy se proměnil ve frašku. Vzhledem k tomu, že svaz zakázal Slavii zúčastnit se mistrovství s B týmem, tak se Slavia do

¹³⁹ tamtéž str.177.

¹⁴⁰ tamtéž str.177-185.

¹⁴¹ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*..Praha1997,str.85-89

¹⁴² tamtéž str. 93.

¹⁴³ tamtéž str.92-93.

mistrovství vůbec nepřihlásila. Na úkor rozvoje kultury kopané svaz upjatě trval na svém požadavku sehrání mistrovství s prvními týmy fotbalových klubů, trval tak intenzivně, že se nejsilnější a kulturně nejvyspělejší tým v Čechách mistrovství vůbec nezúčastnil. Prvním mistrem ČSF se tak při neúčasti Slavie stal tým druhého nejsilnějšího českého týmu ČAFC A.¹⁴⁴

4.1.2 Rozkol Slavie a ČSF, období chaosu, nalezení smíru

Zmíněný spor mezi svazem a nejlepším klubem v Čechách poškozoval celou kopanou u nás. Již na jaře roku 1902 se rozhodlo ze svazu vystoupit několik předních týmů vedle Slavie i SK Union, SK Čechie Karlín, SK Viktorie Žižkov etc. Svaz ČSF bez Slavie zaznamenával krizi. Období mezi lety 1902-1906 se nesou v duchu nestálosti. Svaz neměl patřičnou autoritu a jím vypisovaná mistrovství Čech jsou bez účasti mužstva Slavie, která se soustředí na zápasy na mezinárodní scéně. Po několikaleté časové odmlce se vrátilo na fotbalovou scénu mužstvo AC Sparta, které si prošlo na konci století obrovskou krizí a v nestálém období prvních let 20.století si procházelo zářnými momenty i momenty, kdy bylo těsně před rozpuštěním.¹⁴⁵

Neustálá krize a fluktuace členů ČSF, jenž měl spory s kluby ohledně směřování české kopané, vedla k paradoxům. Sparta se roku 1904 stala součástí nově vzniklého rakouského svazu a byla do něj vábena i Slavia.¹⁴⁶

Roku 1905 podle nových stanov vypracovaných Dr. Petříkem chtěl ČSF zavést placené svazové rozhodčí, tito rozhodčí měli být placeni samotnými kluby.¹⁴⁷

Konsolidace ČSF se dosáhlo teprve v roce 1906, kdy došlo k reorganizaci svazu a ve stejném roce byla vypsána první pohárová soutěž v Čechách-Pohár dobročinnosti. Poháru se zúčastnilo 16 klubů, které byly rozděleny podle výkonosti do čtyř oddělení. Důležitým předělem byl fakt, že svaz netrval na předešlé podmínce, že se poháru musí zúčastnit pouze první mužstva týmů, a tak se v poháru objevil i rezervní tým Slavie. Poháru se zúčastnily i dva mimopražské týmy SK Plzeň a AFC Kolín. Prvním vítězem

¹⁴⁴ tamtéž s.93.

¹⁴⁵ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.s.280-297.

¹⁴⁶ tamtéž str. 271-72.

¹⁴⁷ tamtéž str.281.

nově vzniklého poháru byl SK Smíchov¹⁴⁸ K velkým úspěchům ČSF přelomového roku 1906¹⁴⁹ patřilo vyhovění žádosti o vstup Českého svazu fotbalového do mezinárodní fotbalové organizace FIFA, která ČSF přijala jako prozatímního člena a o rok později za člena definitivního.¹⁵⁰

¹⁴⁸ tamtéž str. 296-97.

¹⁴⁹ Konsolidaci ČSF potvrzuje i vydání první fotbalové ročenky, která byla vydána pod názvem Footballový Almanach 1905/1906. Tato dvou set stránková ročenka obsahovala krátké zprávy ze schůzí a valných hromad ČSF, stanovy a řády, články o klubech a s obrázky a informační článek o české kopané ve francouzském jazyce.

¹⁵⁰ ROHR, Bernd a Günter SIMON. Fotbal: velký lexikon : osobnosti, kluby, názvosloví. Praha 2006, str. 15.

4.2 Kopaná mimo Prahu na počátku 20.století

Přestože byla hlavním místem rozvoje fotbalové kultury Praha, na přelomu století se rozvíjela kopaná i v jiných oblastech Zemí Koruny české.

Zmíněné plácky existovaly ve všech koutech země. V Brně existovaly plácky v oblasti mezi Královým polem a Žabovřeskami, v Židenicích, Maloměřicích a velmi populární plácky ležely Na planýrce poblíž Lužánek.¹⁵¹ Stejně podmínky panovaly i v dalších městech Zemí Koruny české například Mladé Boleslavi, Hradci Králové, Slezské a Moravské Ostravě, Plzni, Roudnici etc.

Pokud však nebudeme hovořit o prvopočátcích kopané u nás a již zmíněného prvního historického zápasu kopané v Čechách v Roudnici nad Labem, hlavním místem mimo Prahu, kde se rozvíjela kultura kopané na přelomu století byla Plzeň. V roce 1900 proběhl první start mimopražského mužstva v Praze mezi Unionem Žižkov a plzeňským SK Plzeň.¹⁵²

SK Plzeň sehrálo několik zápasů s pražskými mužstvy a již v roce 1900 proběhlo první mistrovství města Plzně. Druhým místem, kde se hrála kopaná byla Chrudim a na počátku byla fotbalová kultura v Budějovicích, na Kladně, v Turnově, Hradci Králové a v Benešově.¹⁵³

V roce 1901 došlo k velkému rozmachu kopané v Plzni. Kromě vzniku nového fotbalového klubu Union, přibýlo obrovské množství fotbalových kroužků a dokonce se ve sportovní rubrice pražských novin objevila zmínka o tom, že Plzeň založila svůj vlastní Český fotbalový svaz pro královské město Plzeň.¹⁵⁴

Z dalších byla aktivní zejména města Chrudim a Kolín, která zorganizovala v roce 1901 mistrovství východních Čech. V roce 1902 česká kopaná expandovala ještě více mimo Prahu v Kolíně vznikl AFK, první kopaná se objevila v Kutné Hoře, Pardubicích, Hradci Králové, Nymburku a pronikla i na český venkov, kde se o další

¹⁵¹ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str. 85-89.

¹⁵² Petrů, Karel: *Dějiny československé kopané*. Praha 1946. s. 165-166.

¹⁵³ tamtéž str. 165-166.

¹⁵⁴ tamtéž str. 176.

rozvoj fotbalové kultury staral kuriózně Sokol.¹⁵⁵ Stejně tak se Sokol přičinil při rozvoji fotbalové kultury při vzniku fotbalu v dělnickém Kladně.¹⁵⁶

V roce 1903 proběhlo již III. mistrovství kopané v Plzni, které vyhrálo mužstvo SK Plzně. Ve stejném roce se zrodila kopaná v Českých Budějovicích, kde ovšem narazila na tuhý odpor šosáků, kteří považovali kopanou za surový způsob cizácké zábavy.¹⁵⁷

Zmíněné téze jen dokazují, že kultura kopané mimo Prahu byla na úplně jiné úrovni než v Praze. Pravidla a poměry, které bychom mohli označit v Praze již za automatické, na venkově ještě neexistovaly a často se stávalo, že byla kopaná jako před lety v Praze zakazována a studenti byli za provozování tohoto sportu trestáni.

V roce 1904 se konečně probudilo ze spánku i Brno, které založilo svůj první fotbalový klub Moravskou Slavii. Pro kopanou získala povolení trénovat na vojenském cvičišti.¹⁵⁸ Mezi další města na Moravě, které uvažovaly o vzniku fotbalového klubu patřilo Uherské Hradiště, Kroměříž, Lipník a Valašské Meziříčí. V rozmezí let 1904-1907 se kopaná rozmohla i na severní Moravu a do střední Moravy. Fotbalová kultura se na Moravě prudce rozmohla a byla reflektována i denním tiskem.¹⁵⁹

V roce 1906 se opět nejvíce prosazovala Plzeň, která zorganizovala Mistrovství západních Čech, kterého se účastnil i jeden klub mimoplzeňský SK Sparta Rokycany. Dále se rozvíjel fotbal na Kladně, v Pardubicích, v Mladé Boleslavi a v Kolíně.

Ve zmíněném Poháru dobročinnosti se objevily již 3 mimopražská mužstva Sk Plzeň, Sk Kladno a AFK Kolín. SK Plzeň byl dokonce vybrán do nejvyšší výkonnostní třídy.¹⁶⁰

¹⁵⁵ tamtéž str.219-222.

¹⁵⁶ JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. *Kronika českého fotbalu*. Praha 1997, str.104-105.

¹⁵⁷ Petrů, Karel: *Dějiny československé kopané*. Praha 1946.s.239.

¹⁵⁸ tamtéž str.262-63.

¹⁵⁹ Petrů, Karel: *Dějiny československé kopané*. Praha 1946.str.264-321.

¹⁶⁰ tamtéž str.297.

4.3 Vývoj kultury kopané do vypuknutí 1.světové války

Jak jsem již zmínil, kopaná překročila krizové období na počátku století a stávala se součástí každodenního života lidí a byla součástí sportovních rubrik denního tisku.

Němci se po celou dobu prvních deseti let 20. století pokoušeli českou kopanou mezinárodně bojkotovat a přenášely národnostní třenice do fotbalového sportu. Vyústěním bylo to, že v roce 1908 byl ČSF na žádost rakouského svazu opět vyškrtnut ze svazu FIFA. Tato křivda kuriózně pomohla české kopané se sjednotit.¹⁶¹ Zmíněné mezinárodní zápasy Slavie kvalitou snesly ta nejpřísnější měřítka a co do návštěvnosti se rozvíjela kopaná do masového sportu. Po roce 1910 Slavia nebyla jediným mužstvem, které sneslo nejpřísnější kritéria. AC Sparta, FK Teplitzer měly návštěvnost utkání taky tisícové.¹⁶²

Velikým úspěchem české kopané byl získání titulu amatérských mistrů Evropy 1911 z Roubaix. Toto mistrovství pořádal konkurenční organizace UIAFA, která sdružovala amatérské reprezentace. Kromě české jedenáctky se mistrovství zúčastnila také Francie a Anglie, která byla reprezentována amatérským mužstvem F.A. Převážnou většinu českého mužstva tvořili hráči Slavie doplnění o dva hráče Sparty.¹⁶³

Tento úspěch byl prezentován mimo sportovní rubriku na předních stránkách denního tisku. Deník Národní politika informovala o tom, že se na nádraží Františka Josefa shromáždil několika tisícový dav, který vítal úspěšné sportovce. Kopaná nabývala čím dál větší popularity a rostla do masového sportu.¹⁶⁴

Po roce 1910 se začala situace v Čechách vyrovnávat a kluby jako Sparta a Viktoria Žižkov se mohly kvalitativně rovnat dříve nedostižné Slavii. Vzhledem k rostoucímu zájmu diváků rostl také počet nových fotbalových hřišť.¹⁶⁵

¹⁶¹ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.str.315-345.

¹⁶² JELÍNEK, Radovan a Miloslav JENŠÍK. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006, str.8-10..

¹⁶³ Petrů, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946.str.354-355.

¹⁶⁴ tamtéž str.136-137.

¹⁶⁵ tamtéž str. 350-367.

Období plné úspěchů přineslo novou vlnu smíru. Neklidné poměry v ČSF se v roce 1911 urovnaly a zástupci Sparty a Slavie, začali postupovat společně ve věci vzniku povinného mistrovství ČSF.

Povinné mistrovství ČSF se podařilo realizovat dne 15.září 1912 a prvním vítězem tohoto klání byla Sparta, která vyhrála ve finálové skupině tří nejlepších klubů vzešlých z Čech a moravským mistrem Moravskou Slavii¹⁶⁶.

O rok později vyhrála zmíněnou soutěž Slavia, která na turnaji v roce 1912 nestartovala, porazila ve finále rovněž Moravskou Slavii výsledkem 2:0.¹⁶⁷

¹⁶⁶ MACHO, Milan. Zlatá kniha fotbalu: dějiny světového fotbalu ve faktech, názorech a obrazech.. Praha 2009 str.529.

¹⁶⁷ tamtéž str.529.

5. Závěr

Ve své práci jsem se pokusil na základě dostupné literatury a pramenů zanalyzovat vznik fotbalové kultury v Čechách. Během svého bádání a tvorby diplomové práce jsem pochopil základní postupy historikovy práce. Snažil jsem se každý pramen kriticky posuzovat a každou informaci z literatury ověřovat z několika míst.

Svoji práci jsem pojal jako analýzu vzniku moderní kopané. Zaměřoval jsem se především na její kulturní rozměr a to zejména na to, jak se měnilo její postavení ve společnosti. Zařadil jsem do své práce i analýzu kopané z britských ostrovů, protože jsem spatřoval určité podobnosti v jejím vývoji s naším. Dalším důležitým impulsem pro zařazení britské kopané do mého textu byl fakt, že fotbalovou kulturu u nás začali vytvářet právě britští obchodníci a po dlouhou dobu měli zásadní vliv na změny, které se v tomto sportu udály.

Vývoj sportu v Čechách byl poměrně specifický. Jelikož habsburská monarchie až do roku 1860 zakazovala oficiálně vytvářet sportovní a tělovýchovné spolky, vývoj českého sportu se oproti Anglii, Nizozemí, Belgii či dnešnímu Německu opozdil. Z mojí analýzy vyplynulo, že na rozvoj fotbalové kultury měl zásadní vliv vznik kapitalismu, ke kterému přistoupila rakouská vláda poměrně pozdě, až po svých mezinárodních neúspěších.

Ve své práci jsem zanalyzoval rozdíl mezi sportem a tělovýchovou. Od 60. let 19. století byl hlavní tělovýchovnou jednotou v zemi Sokol, který určoval hlavní směr tělovýchovy a sportu v Čechách. Ten byl inspirovaný systémem německým, francouzským a švédským. Naproti tomu kopaná byla inspirována sportovní větví z Anglie. Hlavní rozdíl mezi tělovýchovou a sportem v Čechách jsem shledal v pojetí mimosportovní činnosti. Nedílnou součástí tělovýchovy bylo vlastenectví a kulturně-osvětová činnost. V tomto ohledu se filozofie sportu trochu rozcházela, hlavním rysem byla daleko menší národnostní nesnášenlivost (nalezly se i výjimky) a nekladl se takový důraz na posílení národního uvědomění. Zřetel byl kladen především na sportovní výkony.

Kopaná byla po dlouhou dobu přehlížena na úkor populárnějších sportů jakými byla cyklistika, bruslení, atletika a veslování. Díky volnočasové činnosti těchto sportovních klubů se do programů podařila zařadit kopaná a tím se u nás tato kultura

rozvíjela. Kopaná se do Čech dostala z Anglie někdy v polovině 80. let, ale po dlouhou dobu byl tento sport přehlížen. Z literatury a pramenů jsem zjistil, že důvodem, proč kopaná u nás neskončila, byla aktivita mladé generace studentů pražských gymnázií a reálků, kteří usilovně hráli na pražských sídlištích. Mnohdy neměli ani pořádný míč a pocházeli z chudých dělnických rodin. Z těchto sídlištních poměrů se později začaly formovat kroužky- anglicky zvaných cercle. Tyto kroužky se staly základem pro tvorbu fotbalových klubů.

První kluby se začaly v Čechách vytvářet teprve v polovině 90. let a byly tvořeny především studenty ze zmíněných kroužků. Situace české kopané byla po dlouhou dobu kritická a k velkému obratu přispěl svou činností až milovník sportu Josef Rössler-Ořovský.

Ten zřídil Český Sculling Cercle, kroužek, který vedl za kopanou v Čechách, organizační činnost a přesvědčoval bohaté mecenáše, aby podpořili českou kopanou.

Ořovský se podílel na vydání fotbalových pravidel, které považuji za hlavní podmínku v kulturním rozmachu kopané. Josef Rössler-Ořovský finančně podporoval rozvoj kopané v Čechách a pomohl Slavii připravit první mezinárodní utkání v Čechách. Tím umožnil její obrovský vzestup na počátku 20.století. Jeho činnost považuji za klíčovou při vytváření novodobé fotbalové kultury v Čechách.

Z médií a statistiky návštěvnosti jednotlivých mezinárodních utkání, jsem usoudil, že na přelomu století se stala kopaná masovou záležitostí a nabyla ohromně na popularitě. Přelom 20. století jsem ve své práci vytyčil jako pomyslný předěl, kdy se společnost začala o kopanou více zajímat. Hlavním důvodem byla rostoucí prestiž mezinárodních zápasů a odklon od ostatních dříve populárních sportů směrem ke kopané.

Poukázal jsem na to, že k ještě většímu rozmachu kopané u nás negativně přispěly národnostní třenice mezi Čechy a Němci v monarchii. Dalším důvodem byl rozkol v organizaci fotbalového sportu. Tyto spory se podařily vyřešit teprve v roce 1906.

Z analýzy jsem usoudil, že rozvoj kopané v Čechách byl stejně jako v Anglii spojen s přechodem ke kapitalismu a se ziskem z fotbalových utkání.

Do roku 1914 se kopaná rozšířila i do zbytku země a na Moravu. Kultura kopané se v polovině 10.let přibližovala podobnému modelu, který známe dnes.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archiv hlavního města Prahy

Archiv hlavního města Prahy, MHMP II., Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr.

Literatura

PETRŮ, Karel: Dějiny československé kopané. Praha 1946

JENŠÍK, Miloslav a Jiří MACKŮ. Kronika českého fotbalu. Praha 1997.

JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav. Atlas českého fotbalu od roku 1890. Praha 2006.

KLAPAČ, Jan. Josef Rössler-Ořovský: (zakladatel nové společenské aktivity - sportu). Vyd. 1. Praha 2001.

BARTŮNĚK, Oldřich a Jaroslav KALÁT. 250 zápasů Sparta - Slavia ve faktech a fotografiích 1896-2001. Praha 2002.

MACHO, Milan. Zlatá kniha fotbalu: dějiny světového fotbalu ve faktech, názorech a obrazech.. V Praze: 2009..

GREXA.J-STRACHOVÁ,M: Dějiny sportu. Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu. Brno 2011.

KÖSSL, Jiří, Jan ŠTUMBAUER a Marek WAIC. Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury. Praha 2008.

KÖSSL, Jiří: Dějiny tělesné výchovy od roku 1848 do současnosti. II, Praha 1986.

BERANOVÁ, Jitka a Marek WAIC. Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací: magisterské studijní programy: bakalářské studijní programy: studijní opora pro prezenční i kombinovanou formu studia. Praha 1998.

NOVOTNÝ, František. Stručný přehled dějin tělesné výchovy a sportu: magisterské studijní programy : bakalářské studijní programy : studijní opora pro prezenční i kombinovanou formu studia. V Ústí nad Labem 2006.

YOUNG, Percy, M.: A history of british football. London 1968.

McDOWELL, Matthew, L.: A cultural history of association football in Scotland. New York 2013

HARVEY, Adrian: Beginnings of a commecial sporting culture in Britain 1793-1850, Abingdon,Oxon 2009.

PROCHÁZKA, Karel: Fotbal to je hra. Praha 1987,